

Stavangeren

NR 3 SEPTEMBER 1998 ISSN 0806 -184 x

- Side 3 Stavanger – 1000 år? *Av Jan Gjerde*
Side 6 “Reist av Stavanger kommune”
 Av Erling Sømme Kielland
Side 8 Da posten kom til Stavanger
 Av Kåre Mossige
Side 14 Et sjeldent bilde
Side 15 Fra byens styre og stell
Side 16 Et stavangerdynasti
 Av Sverre Heskestad
Side 25 Folkets Hus i gammel prakt
 Av Jan Gjerde
Side 28 Grøftegraving ved Domkirken
 Av Erling Sømme Kielland
Side 29 Hvor er vi? *Ved Kåre Mossige*
Side 30 Møteoversikt høsten 1998
-

*Utgis av Byhistorisk Forening Stavanger.
Redaksjon: J. Gjerde (red) K. Mossige, B.K. Aarre.
Postboks 351, 4001 Stavanger. Medlem-
skap/abonnement tegnes ved betaling av kr 150,- til
konto 3201 25 37 300.
E-mail redaktøren: jangjerd@online.no*

Bydagen

ble arrangert 2. juli i auditoriet på AMS med fokus på Stavangers eldste historie. Til å belyse spørsmålene om hva vi vet og ikke vet om Stavangers opprinnelse hadde noen av våre fremste kjennere av byens historie tatt plass på podiet: (f.v) Torgrim Titlestad, Arnvid Lillehammer, Knut Helle, Finn Bringsjord og Lars Vaage. Tor Obrestad var en myndig og kunnskapsrik møteleder.

Godt over hundre hadde møtt fram på denne fine julikvelden. Etterpå var det kaffe og kaker og hyggelig drøs rundt bordene i kantinen. Takk til AMS som ga oss anledning til å benytte lokalitetene – og vi gleder oss til å komme igjen 17. november.

JAN GJERDE

Leder Byhistorisk Forening Stavanger

Stavanger

- snart 1000 år?

Høringen som Byhistorisk Forening Stavanger arrangerte 2. juli om Stavangers eldste historie måtte konkludere med: Det er fortsatt lite vi med sikkerhet vet om Stavangers eldste historie. Vi vet egentlig ikke stort mer i dag enn for 25 år siden. Spørsmål som når Stavanger ble by, hvorfor Stavanger ble by, hvorfor nettopp området ved Breiavatnet ble bispesete og hvorfor minnekorset over Erling Skjalgsson ble reist i samme område nesten 100 år før, vekker fortsatt vår undring og nysgjerrighet. Spørsmålene står ikke direkte ubesvart – men svarene framstår fortsatt som usikre gjetninger. “Noe” har det vært her før Domkirken, men hva?

Den mest omfattende og autoritative drøfting av disse spørsmål til nå ble levert av professor Knut Helle i 1974 til det såkalte byjubileet i 1975. Han kunne blant annet bygge på resultatene av Arnvid Lillehammers utgravinger fra Skagen og Asbjørn Simonsens pollenanalyser fra Breiavatnet. Nye for-

skningsbrikker ble da lagt til puslespillet – men ennå ikke så mange at de grunnleggende spørsmål kunne bli besvart. Helle konkluderte derfor med at skulle man finne ut noe mer om Stavangers eldste historie, måtte det flere utgravinger og mer forskning til. - Man kommer egentlig ikke lenger på veien med å løse den serie av problemer som Stavangers eldste utvikling reiser, enn det arkeologene har hatt anledning til å gå opp.

Etter 1975 har det ikke skjedd noe av betydning som kan kaste nytt lys over de deler av Stavangers eldste historie som ligger i mørke – og det er jo det meste. Ny teoridannelse kan man se konturene av, men nye funn har vi ikke sett. Riktignok har historikere som Finn Bringsjord og Torgrim Titlestad satt kritiske og tankevekkende lyskastere på etablerte historiesannheter og har lansert nye scenarier for forståelsen av Stavangers framvekst som bysamfunn for snart 1000 år siden. Men fortsatt er det et trosspørsmål om man vil legge deres synspunkter til grunn.

Byens folkevalgte skal i nær framtid behandle “Forprosjekt Stavanger Bys Historie”. Tunge faglige krefter oppnevnt av Stavanger Formannskap i 1997 står bak innstillingen om et flerbinds bokverk om Stavanger gjennom 1000 år.

Vi skimter konturene av noe spennende når første bind skal behandle perioden år 1000 – 1815. Spenningen knytter seg til hvordan man vil gripe an Stavangers eldste historie mellom år 1000 og 1125.

Målet for Byhistorisk Forenings høring den 2. juli var nettopp å sette søkelyset på hva som skal til for å få ny forskning om Stavanger på dagsordenen. Er det bare et spørsmål om penger og ressurser – eller er forskerne egentlig uinteresserte?

Det kan virke som om det ikke gjør seg gjeldende særlig store forventninger til at man kan finne ut noe nytt om byen ved nye arkeologiske utgravinger i det sentrale Stavanger. Dette på tross av at deler av Skagen, Kongsgård og Rektorhagen, grunnen under Domkirkens skip og en rekke andre områder ennå ikke er undersøkt. Med ny teknologi – kjerneboring – kan man også komme til på steder hvor det ellers ville ha vært vanskelig.

Forskningen er fri. Institusjonene må selv sette dagsorden for hva som er interessant og hva som skal prioriteres. At Stavanger kommune i disse 25 rikeste år noensinne ikke har funnet å kunne legge penger på bordet til grunnforskning om byens eldste historie er beklagelig - men ikke særlig oppsiktsvekkende. Større grunn er det til å spørre hvorfor ikke fagmiljøene og institusjonene selv har stilt krav til kommunen og andre bevilgende myndigheter om penger utover det som følger direkte av lovverket? Det er fint at AmS har fått 17 mill kroner til arkeologiske arbeider på Gausel, men betyr dette at det ikke kommer til å skje noe i Stavanger Sentrum så lenge dette arbeidet pågår?

Vi trenger mer enn et nytt historieverk

Vi oppfordrer Stavanger kommune til å ta kontakt med AmS, Stavanger Museum, Rogalandsforskning, Høgskolesenteret i Rogaland, Misjonshøgskolen, stats- og byarkivet og andre fagmiljøer om å gå inn i en prosess som markerer en ny start. Til tusenårsskiftet må det foreligge et nytt og framtidsrettet policydokument som

- setter nye mål for grunnforskning om Stavangers eldste historie
- tar stilling til hvilke fagdisipliner og metoder som er aktuelle
- utvikler én eller alternative strategier for hvordan målet kan nås, herunder tar stilling til ansvar, styring, organisasjon og krav til ressurser for arbeidet.
- fremmer en plan for strategiens gjennomføring
- setter prislapp på arbeidet.

Fagmiljøene etterlyser bevilgninger. Men man kan ikke forvente å få penger før visjonen og målet er formulert. Helge Ingstad hadde ikke funnet Vinland om han ikke hadde en idé om hva han lette etter.

Det vi etterlyser er egentlig mer entusiasme på vegne av Stavanger.

Jan Gjerde

“Reist av Stavanger kommune”

- og ferdig med det?

Alexander L. Kielland jubileet neste år blir en markering og manifestasjon av forfatterens 150 års fødselsdag. En lang rekke komitéer, foreninger og organisasjoner i Stavanger forbereder nå ulike tiltak for å minnes og hedre ham i fødebyen. Vi kan trygt slå fast at rammen omkring kiellandjubileet inneholder “nesten alt”. Fra turer i inn- og utland, til middager, foredrag, utstillinger, byvandringer og mye mer.

Stavanger ønsker å minnes sitt berømte bysbarn på en verdig måte – han som nå hviler i sin ustelte familiegrav på Lagård gravlund, i dyp skygge under en skjev bauta.

Jeg har alltid hatt vanskelig for å finne gravstedet. Kanskje fordi kirkegården her er flat og uten markeringpunkter, og med mye vegetasjon som stenger for sikten. Den besøkende må faktisk stå like foran graven for å gjenkjenne forfatterens siste hvilested – mellom to

svære sypresser som effektivt skjuler plassen og skaper en skyggefull og dunkel innramming. Trærne har sikkert fått stå i fred siden gravleggelsen i 1906 og neppe blitt særlig beskåret eller vedlikeholdt i årene som har gått. Selve gravstedet er rammet inn av et gammelt, rustent og skjevt stakittgjerde på tre sider. På forsiden mot gangstien mangler jerngjerdet. Slik har det neppe alltid vært?

Hele gravparsellen, som en gang i tiden var planert, har i tidens løp seget og luter i dag mot den ene siden. Det samme gjør steinhellene som dekker en del av flaten.

Det er fire graver her. Hustruen Beate Kielland, og parets to døtre Baby og Else. Navnene er delvis utvisket. Dikteren selv hviler ved en høy og fin bautastein med innskriftene:

“Alexander L. Kielland” og “Reist av Stavanger Kommune”. To korte innskrifter. Det er nok. Men også her har jordunderlaget gitt etter. Bautaen luter tydelig mot den ene siden.

Ugresset gror i grusen og mellom steinhellene og gravsteinene. Noen har velment satt røde potteplanter ved gravene.

Inntrykket av et bortgjemt, rotet og dårlig vedlikeholdt gravanlegg for

Alexander L. Kielland og hans familie er forstemmende. Og det vil etter min mening være meningsløst å gjennomføre en storstilet jubileumsfeiring uten først å ordne på Lagård!

Sypressene må kunne beskjæres slik at det kommer lys til gravstedet. Hele gravparsellen må planeres og rettes opp. Stakittgjerdet må restaureres, og mot fronten må det lages en port. Bautaen må rettes opp og

innskriften på de andre familiemedlemmers gravsteiner må restaureres. Og sist, men ikke minst: Ugress må holdes borte, ikke bare nå foran jubileet men også i fremtiden.

Slik kan Alexander L. Kielland få et verdig gravsted. Og byen får vist at den mener noe med gullbokstavene på bautaen: “Reist av Stavanger kommune”

*Erling
Sømme Kielland*

Da posten kom til Stavanger

Første del: Stavangers posthistorie fra 1600-tallet til 1800

AV KÅRE MOSSIGE

Den 13. oktober 1642 skrev dansk kongen Christian IV til stattholderen i Norge, Hannibal Sehested, og befalte ham å organisere en posttjeneste mellom Christiania og København. Kongens brev til stattholderen var foranledningen til opprettelsen av Postvesenet, og hollenderen Henrik Morian fikk kongelig privilegium til på egen bekostning å opprette "Rigets Postvesen". Som lønn skulle han ha 300 rdl samt portoen på brevene, unntatt de kongelige brever, som skulle gå fritt. Det personlige privilegium

til å drive postvesenet varte til 1719, da privilegieinnehaveren Ulrik Christian Gyldenløve døde og postverket ble direkte underlagt kronen under den dansk-norske General postdireksjonens styre.

Postkontor fra 1652

1651 tok Stavangers lensherre Malte Sehested opp spørsmålet med Bergens lensherre Ove Bjelke om å få postsamband mellom de to byer. Christiania og Bergen hadde fått sine postkontorer, og nå var vel turen kommet til Stavanger. En henstil-

ling fra de to byer til Kongen resulterte i et konge-brev 1. november samme år, der riksstyret ønsket saken nærmere utredet.

Det er grunn til å anta at dette er utgangspunktet for at Stavanger fikk opprettet sitt postkontor tidlig på året 1652, og allerede 1. april ble det opprettet postrute med postbønder på strekningen mellom Stavanger-Bergen.

I dag er det vanskelig å forestille seg et samfunn uten muligheter til brevlig kontakt mennesker seg imellom. Vel hadde ikke byens befolkning rundt 1650 det samme behov for organisert postgang som i dagens samfunn, og skriveferdigheten var det vel kun byens privilegerte borgere som behersket. Det forteller jo litt at byens befolkning rundt 1650 bare var ca. 1500 og postkontoret omsatte ca. 20 brev pr. år.

La oss se litt på hvem som ble byens postmestre fra starten for 350 år siden.

De første postmestrene i Stavanger

Det er grunn til å anta at byens første postmester het *Henrich Bugge*, født 1600, og sønn av sogneprest Jens Bugge i Ringsaker. Henrich Bugge står i 1645 oppført som borger av Stavanger og *postbud*, - det ville være naturlig at tjenesten fortsatte i 1652 da byens første offisielle postkontor ble opprettet. Han døde som fattig i 1655 og ble etterfulgt av byens organist, *Philip Jor-*

gensen Smith frem til rundt 1660.

Lauritz Folckmarsen Flidt, - byfogdens fullmektig og stiftsskriver har overtatt poststillingen rundt 1660. I følge borgerboken "avla han lagrettes-ed i 1662, drev handel og ble *postmester* i 1665. Han var gift med Karen Godtzen, - datter av fogd, rådmann Godske Pedersen Godtzen, - en slekt som opp gjennom årene fikk stor innflytelse i byen og syntes å trekke i trådene når postmesterstillingene skulle besettes.

Søren Pedersen Godtzen dy, ble beskikket som rådmann i 1662 og overformynder året etter, bl. a. som formynder i 1667 for nevnte herr Lauritz Flidt's barn. i forbindelse med et salg av Harkens gård på Skagen. Den 8. januar 1665 fikk han stillingen som postmester. To ganger ble han stevnet av byfogden fordi han hadde unnlatt å betale skatt! Han unnlot å møte i Rådstuen med den begrunnelse "at være fri, efterdi han var postmester og havde umage 2 gange om ugen at løbe omkring i byen med breve"!! Fra det kongelige København hadde den energiske postmester fått sin offisielle utnevnelse som postordnans og som sådan skulle han fritas for å betale skatt! Det hører med til historien at han, tross ovenstående hendelse, i 1669 fikk stillingen som byens kerner. Postmesteren hadde ingen medarbeidere og måtte personlig bringe ut posten til adressatene. Så mange utbringelser kan det neppe ha vært, men etter hvert som

byen vokste måtte adressatene selv hente posten på posthuset. Fra 1660 var brevmengden rundt 30 og økte senere til ca. 100 brev pr. år. Postmesterstillingen var en ettertraktet bistilling og ga også visse privilegier, - og "postmesterslekten-Godtzen" synes å styre med sikker hånd. I perioden mellom 1674 og 1677 blir Søfren Pedersen Godtzen fratatt sin postmester stilling

Peder Lauritzøn var blitt svoger av Godzke Godtzen og overtok som postmester og fogd da han tok avskjed som stiftsskriver. I et brev datert Stavanger Kngsgaard 27. september 1680 til stiftsbefalingsmannen klaget han på "postens uriktige gang mellem Bergen og Stavanger, hvis aarsag han formentlig melder at være postbønderne i Bergenhus len imot postordinanten betages deres frihed idet de ikke nyder deres drenge fri udskrivelse etc."

Muligens var **Niels Kierulf** postmester i en periode, - han nevnes i tingbøkene - "9. des. 1695 ble det satt rett i Kongsgaarden i Stavanger da *postmester* og tollbetjent Niels Kjerulf hadde sagt fra at de postsendingene som gikk fra Stavanger til Kristiansand 26.okt og 2. nov 1695 var blitt aapnet paa veien" Også Niels Kierulf var inngiftet i Godtzenfamilien, han ble gift med søskenbarnet til byens sokneprest Jens Godtzen

Lauritz Lauritzen Friis ble stifts-

skriver i Stavanger amt i 1686 og byens neste postmester. I manntallet over byens befolkning 1701 hadde han sin bopel i 8de Rode der hans husstand besto av "hans kvinde, med 2 piger, som er hans Broder- og Søsterbarn, samt 2 kontor-dreng, flere barn og 1 tranitterpige" Postmesteren var gift med Anna Catharina Jensdtr Godtzen, som var datter av Jens Søfrensen Godtzen, rektor, prest og senere prost i Stavanger.

Henrich Petersen Ysted var en av de mange Holsteinere som kom til Stavanger. Han var skipper og skipsreder og eide blant annet en galliot sammen med Morten Seehusen. Henrich Petersen tok borgerskap i Bergen i 1696, men ble postmester og fyrdirektør i Stavanger. Det var Henrich Pedersen Ysted som oppførte det første fyr på Kvitsøy og lanterne på Høyevarde. Han ble stamfar til det stavangerske familienavnet "von Fyhren", da hans sønn, Morten Henrich Pettersen, knyttet "von Fyhren" til sitt navn i forbindelse med rettighetene som fulgte med de to fyrene på Kvitsøy og Høyevarde.

David Voigt overtok stillingen som postmester da Heinrich Petersen Ysted døde i 1711. Voigt var stiftsskriver i Stavanger og tiltrådte som postmester med en årlig lønn på 40 Rdl. Postmester Voigt tok i 1720 opp arbeidet med å få gjenopptatt postsambandet Stavanger-Bergen, som faktisk var opphevet rundt 1690, - angivelig fordi

det ikke var lønnsomt for postverket å holde ruten i gang. Heller ikke før denne tid var posten på denne strekningen blitt sendt uten at stiftsamtmannen forlangte dette. Under Karl XII's felttog i 1716 var denne postruten tatt opp igjen noen uker, da den vanlige ruten Bergen - Kristiania over Ringerike var sperret.

Amtmann de Fine gjorde et nytt forsøk i 1736 på å få gjenopprettet postruten, men forgjeves. Først i 1775, da en oberst Fasting foreslo ukentlig post nordover Bergen-Molde og sørover til Stavanger, ble det utredet og laget en plan for postgangen med "dertil hørende Brevtakst". Fra Stavanger til Bergen skulle posten gå hver tirsdag middag kl 1200, og fra Bergen sørover lørdag ettermiddag kl 1700. Veilengden var regnet til 18 mil, som skulle tilbakelegges i løpet av 36 timer. Ruten skulle gå sjøveien og delvis over land gjennom Ryfylke: Stavanger Rennesøy-Finnøy-Knutsvik-Jelsa-Kallvik (Ropeid-halvøya) -Rosseid (Finnvik)-og derfra sjøverts over Vindafjorden til Vikedal, - og sannsynligvis via Etne eller Ølen nordover til Bergen.

Byfogd **Søren Ringholm** overtok som postmester og fikk øket sin gasje med 10 Rdl årlig. I 1740 ble han pålagt å betale 6 Rdl årlig til postkassen for portoen av underveisbrevene. Da Søren Ringholm døde i 1758 konstituerte amtmann Tillisch sin fullmektig **Tyrholm** til postmester inntil **Christian Tobiesen** ble ansatt 1759, - bare 26 år

gammel. Christian Tobiesen giftet seg med byfogd Ringholms datter. Han beskrives som en mann med en viss pondus, - en mann som ikke ba om råd av andre for å forvalte sitt embete, noe som nok førte til skarp kritikk fra byens ledende menn og overodnede. Amtmann Tillisch var nok ikke helt fornøyd med postmesterens utførelse av tjenesten det første året, og skrev 9. januar 1760 til postmesteren sin: "Da det er fornummet at hr Byfogd og Postmester ikke siden sin Entret til Embede har fulgt den anbefalede Maade at opslaae den ankommende post-Carter på de Tavle udenfor Post-Cointoret til de kgl. Embeds Mænds etc" Dette har nok kommet i orden, for i august året etter fikk han 32 Rdl. i tillegg sin årlige gasje, samt til dekning for skrivemateriell. Noe må likevel ha skjedd i årene senere, for i juli 1766 er det anført i Generalpostamtet: "Postmester og Byfogd Christian Tobiesen, som var suspendered fra Postmesterembedet, maa igen tiltrede samme, mod at betale en Mulkt af 40 Rdl. til Stavanger Bys Fattige" Postmester Christian Tobiesen døde 3. juli 1769 bare 37 år gammel.

Nicolaus Lohmann, som hadde vært postmesterens betjent, ble konstituert som ny postmester 18. juli 1769. Stifts amtmannen skriver i den anledning til Generalpostamtet, at han ikke har "toridt betroe Embedets Forvaltning til Postmester-Enken,- - siden hun ei er skikket hertil etc". Nicolaus Lohmann var gift med Anna Leganger så også her

var det "postmester-familieforhold"

Søren Schiøtz var dansk, -født i Århus i 1735, og overtok postmesterstillingen etter Lohmann i 1769. Søren Schiøtz var bare 34 år da han ble utnevnt som byfogd. Han utmerket seg som en dyktig embedsmann som kom i sentrum for byens liv i sin stilling som byfogd, byskriver, brannskriver og postmester i 7 år. Det var Schiøtz som sto bak oppmålingen og ansøkingen til kongen i København om å få Byens mark oppdelt og festet bort, det som ble til Eiganesløkkene. Det er denne Schiøtz som Schiøtzgate på Vestre Platå er oppkalt etter. Han ble gift med Johanne Margretha Pettersen von Fyhren, som var datter av omtalte Morten Henrich Pettersen von Fyhren.

Jens Andreas Guldberg overtok postmesterembedet i 1776. Da var postruten Stavanger-Bergen kommet i gang igjen etter å ha lagt nede helt fra 1690-årene. Han fikk tillagt sin årlige gasje som postmester med 50 Rdl. for den økede arbeidsmengde i forbindelse med gjenopprettelsen av postruten Stavanger-Bergen-Molde.

Jacob de Rytter var postmester fra 1791 til sin død i 1807. I tillegg var de Rytter forlikskommisær, mekler og branninspektør. Byens befolkning rundt 1800 var beskjedne 2500 innbyggere. Postkontoret var nok ikke av de mest travle i landet. Snarere tvert imot. Av 22 postkontorer

i landet i 1806 lå Stavangers postkontor på 19. plass, med 6436 utsendte brev. Det gir 2,6 brev pr innbygger i året. Jacob Henrichsen de Rytter kjøpte eiendommen "Lundsbergene" i 1767. I dag kjenner vi bedre navnet "Bergene", skråningen opp fra Øvre Strandgate mot Løkkeveien – der hvor Straenseret ligger nå. Kirsebom-grenen av Kielland-familien holdt til på denne eiendommen utover på 1800-tallet.

Det antas at byens første postkontor lå her, men sikkert er det ikke. Det kan også ha hatt tilhold i madame Paasches eiendom i Nedre Strandgate.

Vi er nå kommet fram til Jan Kjelands tid som postmester i Stavanger. Det innleder en ny epoke, blant annet vet vi fra nå av med sikkerhet hvilke bygninger som fungerte som posthus. Den delen av beretningen fortsetter i neste utgave av Stavangeren.

Kåre Mossige

Kilder: Tveteraas: "Stavanger 1814-1914"

Artikler av avd. sjef Olaf Jæger i Postverket

Lars Thue: Alltid underveis – Posten 350 års jubileum

G. Borghammer: Folk og forhold i gamle Stavanger

Diverse stoff fra tidl. Postsjef Gunleif Eriksen

Johannes Elgvin: En by i kamp.

Et sjeldent bilde

DETTE BILDET fant vi i et privatalbum. Tilsynelatende viser det en hverdags-skildring fra en av bryggene ved Østervåg. Vi kan se at det er temmelig fullt av folk, både om bord i båten og på kaien. Folk er godt kledd. Kvinnen i forgrunnen har pels på seg, og mange av de andre ser ikke ut som at de skal på hyttetur de heller. Forklaringen finner vi ved en påskrift på baksiden: “9. april 1940. Evakuering fra Stavanger”.

VI KJENNER IDENTITETEN til kvinnen med pels. Det er fru Liva Austvoll, og fotografen er veterinær Johannes Austvoll. Fotografiet er utlånt av sønnen Terje Austvoll. Bortsett fra det vi vet om den spenning som lå i luften etter at okkupasjonen var et faktum, vet vi ikke noe om foranledningen til at dette bildet ble tatt. Folk fryktet bombing – det gjaldt om å komme seg unna. Er det kapteinen eller styrmannen vi kan se bak til venstre for fru Austvoll og som forklarer herrerne i hatt og frakk at båten er full?

DET FINNES NOK MANGE slike bilder fra vår nære historie rundt omkring i private albumer. Kanskje har du selv bilder som fortjener å komme fram i lyset?

Værdige Trængende og mindre ordentlige Personer

*Politimester O. Wettergreens fores-
tilling til Formandskabet,
22. Januar 1859:*

“I de sidste Par Maaneder, dog fornemmelig i indeværende Maaned, har der daglig indfundet sig en Mængde Mennesker hos mig, der have klaget over, at de ikke i denne Tid kunne erholde Arbeide, og som paa Grund heraf anholde om at erholde midlertidig Understøttelse af Fattigkassen. Da deres Andragende i Alminnedighed have været anbefalede af vedkommende Rodemestere og Tilsynsmænd, har jeg været sat i den Nødvendighed efter Omstændighederne at maatte bevilge Extrahjælp ikke alene til dem, hvis Trang efter de fremkomne Oplysninger maatte antages at være stor, og, om jeg saa maa sige uforskyldt, men ogsaa til mindre ordentlige Personer, hvis Forfatning, som en Følge af nærværende arbejdsløse Tid, i høj Grad er bleven forværret, *for at ikke deres Koner og Børn skulle komme af Hunger.*

Enhver maa formentlig være enig i, at det paa den ene Side maa ansees uhensigtsmessigt og demoraliserende, at komme arbejdsføre Folk til Hjælp paa ovenanførte Maade, ligesom at Fattigkassen paa

den anden Side ikke i Længden vil kunne bestride disse betydelige extraordinaire Udtællinger. For om muligt at raade Bod paa dette Onde for en Deel, vilde jeg ansee det overmaade ønskeligt, om man kunde give Arbejdsklassen Anledning til nogen Fortjeneste ved et eller andet offentligt Arbeide for Byen, og jeg tillader mig derfor at henstille til det ærede Formandskab at tage denne vigtige Sag under nærmere Overveielse.

Som et nyttigt, for ikke at sige paaatrængende Arbeide, skal jeg tillade mig at antyde Planeringen af den aabne Plads imellem eller udenfor det saakaldte Møbelmagazin og Tjøl Mauritzens Huus – dette Stykke Mark synes fortræffeligt at egne sig til Holdeplass for Bondens Heste, fornemmelige under Afholdelsen af Markedet her – og da der hertil formentlig ikke udfordres særegen Dygtighed eller Kunstfærdighed, vilde mange Hænder der kunne finde Sysselsættelse. En saadan Foranstaltning ville dessuden medføre det Gode, at man blev sat istand til at skjælne mellom værdige Trængende, der virkelig ønske at erholde Arbeide, og de uværdige, som ikke gider at bestille Noget.”

Et stavangerdynasti: Slekten etter Helmich Gabrielsen

Sverre Heskestad har samlet et omfattende stoff som belyser etterslekten til Helmich Gabrielsen. Gabrielsen har gitt navnet til en sentral plass i Stavanger, men hvem var han? Historien starter på 1700 tallet og utover på 1800 tallet er det tale om et dynasti hvor de fleste av byens ledende familier vikles inn i hverandre. Det var mye inngifte i de ledende familier – og da den store krisen rammet byen i 1880-årene var det ikke bare forretningsforbindelser som rev hverandre med seg. Som regel var de også i nær slekt.

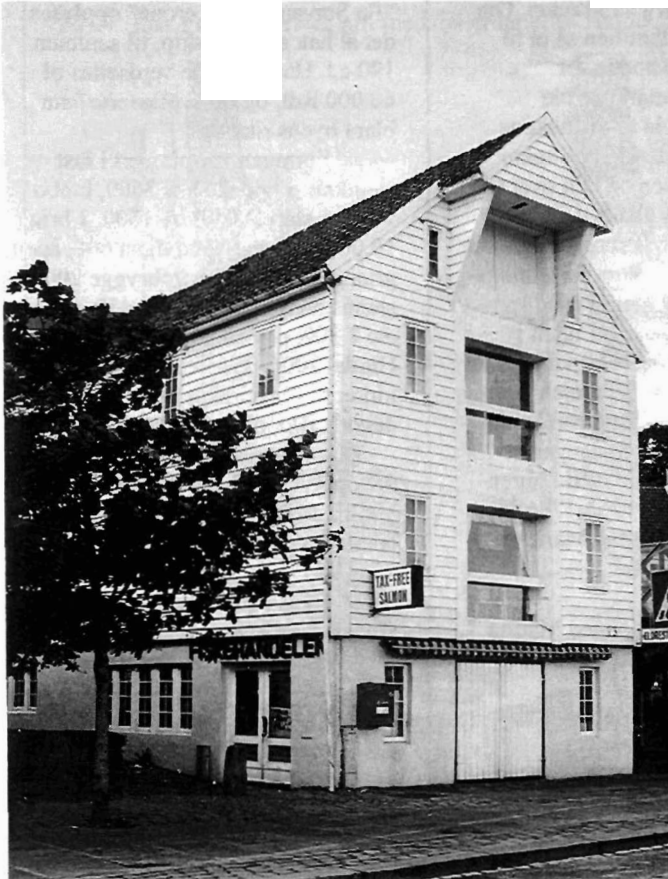
Grunnleggeren

Sikre slektsrøtter for Helmich Gabrielsen er å finne i Høyland. Selve navnet Helmich som personnavn er heller sjeldent. Ikke så langt fra Lysebotn finner en navnet igjen og da på en støl som kalles Helmichstølen. En har gjettet på om det mu-

ligens finnes en sammenheng her. Selv var han født på Sandnes. Som voksen finner en ham bosatt i Strandgaten i Stavanger som kjøpmann med forretningsgård og sjøhus og med skip i fart. Han var også eier av gården Hindal i Hetland. Han var en av byens mest velstående på sin tid. Flere av slektens etterkommere, søn-

ner og sviger-sønner hadde sine forretningsgårder i Strandgaten eller på "Straen". Strøket var i det forrige århundre byens fornemme forretningsstrøk hvor den tids største handels- og rederhus holdt til. Til eiendommene hørte sjøhus og i bakkeskråningen bak

Nedre Strandgate 13 var i slektens eie til 1915. I dag er eiendommen vakkert rehabilitert.

var det anlagt terrassehager. Fra sjøhusene ble varer lastet og losset direkte fra sjøhus til skip. I sjøhusene ble sild saltet i tønner. Silden var en stor eksportartikkel og på egne skuter ble de ført til importhavner rundt om i Europa. Hjem kom så importvarer. Stor begivenhet var det når skipet kom hjem, bringende med seg sjeldne saker og ting fra det store utland.

Flere i familien hadde egne landsteder med gårdsbruk. Spesielle forpaktere drev disse og skaffet familien produkter fra landbruket. Om sommeren flyttet familien så ut til sine landsteder og bodde der.

Da Egenæsmarkene ble oppdelt i løkker, ble to av løkkene kjøpt til familien. Løkkene strakte seg fra Eiganesveien og helt over til høydedraget ved Våland.

Det som har særpreget familien er spesiell dyktighet som forretningsdrivende. Det finnes også en kunstnerisk spire som går igjen i enkelte familiegrener. Her vil jeg kun nevne Frida Hansen. Helmich Gabrielsen var født i 1752 og han levde til 1828. Han var gift to ganger:

I første ekteskap med Laurentia Larsdatter Holm (1753-1786) hadde han ett barn: Anne Marie Gabrielsen, f. 1776, d 1806.

I annet ekteskap med Martha Christensdatter Wathne hadde han fem barn:

Gabriel Helmich Gabrielsen 1795-1860

Christian Gabrielsen, 1798-1851

Lars Gabrielsen, 1800-1887

Karen Laurentia Gabrielsen, f 1801

Helmich Gabrielsen 1812-1843.

Vi skal senere i artikkelen komme tilbake til hver og én av disse.

Begynte på sjøen

Helmich Gabrielsen dro som ung til sjøs og ble skipper. Allerede som 20-åring hadde han sin egen skute, "Ingeborg Christine" på 19 com. lester.

Da han slo seg ned i Stavanger satset han på korn, trelast og brennevin. Ved siden av drev han rederi. I "En Stavangers Cicerone" opplyses det at han eier fire skip, til sammen 190 c.l. Hans formue verdsettes til 40.000 Rdl, og dette plasserte ham blant byens rikeste.

Formuen var plassert i fast eiendom: I boende hus 1600, innbo 1000, 1 slup 500, 1 do. 1000, 1 brigg 10.000, sjøhus i Sandvigen 600, åpen grunn 30, kran og bordbrygge 200, sjøhus på Kjeringholmen 450, varer etc 1.300, parsell på Eiganes 1500, Hindal 2000. Videre Aarre og Bore kirker 800, Hinderås kirke med jordegods 800, obligasjoner 2470.

Forretningen utviklet seg, og det opplyses at hans skipsflåte kom opp i 2.511 c.l. Til sammenligning hadde Jacob Kielland en flåte på 2058 c.l.

Hans datter fra første ekteskap, Anne Marie Helmichsdatter ble gift med Peder Pedersen. Pedersen var

DiS ROGALAND

Arrangerer Slektsgranskerdag i

Rogaland i Sola Kulturhus

Lørdag 24. Oktober 10 -17.

Foredrag - utsillinger - kafeteria

**Helge Schelderups rekonstruksjon av bygningene rundt Vågen
etter Torstrups kartverk 1863-67.**

Følgende eiendommer hadde tilknytning til Gabrielsen-dynastiet:

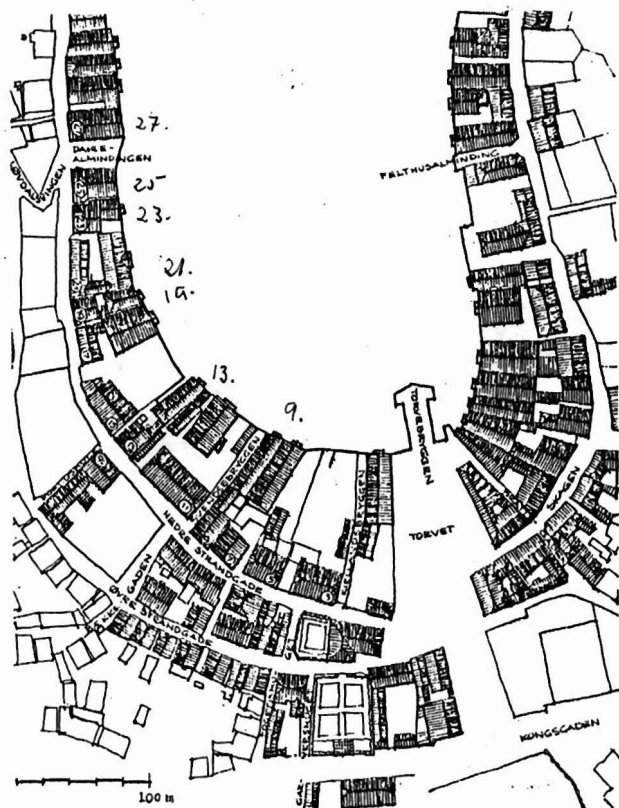
Nr 9: "Svendsgården", datter til eieren Erik Svendsen var gift med
Lars Gabrielsen

Nr 13: Eier Helmich Gabrielsen, Nr 19, "Steffengården". Eier Andreas
Meling som var inngiftet i familien. Nr 21: Eier Ole Helliesen, gift med
datter til Helmich Gabrielsen,

Nr 23: Eier Lars Gabrielsen, sønn til Helmich Gabrielsen,

Nr 25: Eier Ole Helliesen

Nr 27: Eier Peter Petersen, gift med datterdatter til Helmich Gabrielsen.

fullmektig hos Jacob Kielland & Søn. Senere tok han handelsborgerbrev, men gjorde oppbud i 1808. Han ble deretter byens fattigforstander. I 1824 ble han valgt til stortingsmann.

Hans første sønn i annet ekteskap, **Gabriel Helmich Gabrielsen**, ble gift med Anne Marie Lassen. Han oppholdt seg for det meste i Frankrike, hvor han drev med vinhandel.

Christian Gabrielsen ble den som overtok farens forretningsgård i Nedre Strandgate, og han overtok

Lars Gabrielsen eide "Lille Egenæs" – Oscarsgate 30 – før eiendommen ble overtatt av seilmaker Johan Pedersen.

også ledelsen av farens rederi. Han var også meget aktiv i byens politiske liv og var medlem av byens første formannskap i 1837.

Hans kone var Jorine Christine Monsen, datter av losoldermann Mons Gabrielsen i Tananger. De var forresten søskenbarn.

Eiendommen Nedre Strandgate 13 var i slektens eie til 1915, da den gikk over til C. Pedersen, for i 1970 å bli overskjøtet til Stavanger kommune. I dag er eiendommen tilholdssted for et fiskeutvalg og eldrestove.

Helmich Christian Gabrielsen ble gift med Ane Johanne Monsen. Også han drev videre familiens rederi. Da han døde bare 51 år gammel, var det hans kone som overtok

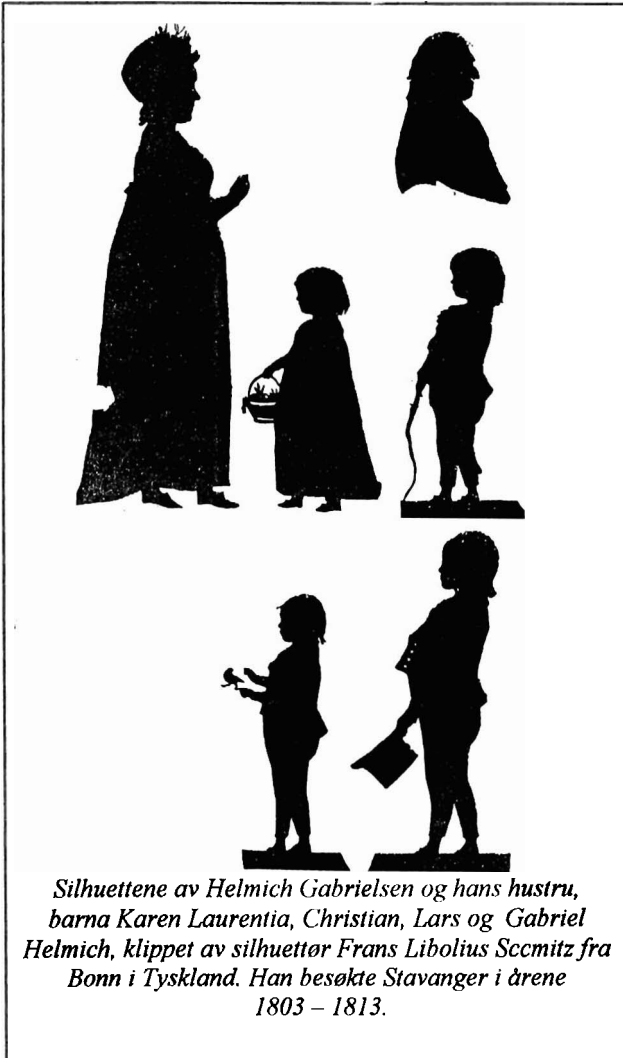
ledelsen på en meget dyktig måte. Helmich Gabrielsen gikk under navnet "Store Helmich" på grunn av sin kraftige legemsbygning. Hans samtidige fetter derimot ble kalt for "Little-Helmich"

Det var "Store-Helmich" som overtok eiendommen Breidablikk etter sin far og som bygde det huset som i dag har adresse Eiganesveien 38. Her bodde han til sin død. Da flyttet hans barn (alle forble ugifte)

ned til Strandgt 13 hvor farbroren Mons Gabrielsen bodde i 1. etasje. I 2. etasje bodde farbroren Gabriel Christian Gabrielsen. Den yngste av søsknene, Jon Helmich bodde hos ham. Flere i søskenflokket døde i

ung alder av tuberkulose. Da eiendommen i Strandgaten ble solgt flyttet de gjenlevende i familien til Knud Holmsgt 10, hvor de bygget seg hus i 1914, Det er det vakre hjørnehuset i jugendstil like nedenfor Trygdekontoret, ved innkjøringen til parkeringsanlegget i St. Olav. Dette strøket ble forresten kalt Tivoli.

Lars Gabrielsen ble kjøpmann og skipsreder. Han hadde sin forretning i Strandgt. 23, hvor også familien bodde. Denne eiendommen er nå en del av det bygningskomplekset som kalles Cementen.

Silhuettene av Helmich Gabrielsen og hans hustru, barna Karen Laurentia, Christian, Lars og Gabriel Helmich, klippet av silhuettør Frans Libolius Scemitz fra Bonn i Tyskland. Han besøkte Stavanger i årene 1803 – 1813.

“Lille Egenæs” og “Store Egenæs”

Også Lars Gabrielsen kjøpte seg løkke på Eiganes som han lot dyrke opp og han bygget hus og uthus. Om sommeren flyttet hele familien hit opp og det ble benyttet som landsted. Stedet fikk navnet “Lille Egenæs” – det er i dag Oscarsgt 30, (Se Stavangeren nr 1 - 1998). “Store Egenæs” ble brukt som navn på farens og senere brorens landsted, Eiganesveien 38. Denne eiendommen ble senere solgt til familien Berentsen og er i dag kjent som Bredablikk.

Lars var en allsidig forretningsmann og var med å etablere Graverens teglverk i Sandnes. I Ryfylke hadde han et steinhuggeri.

Lars Gabrielsen tilhørte Brødrevennes menighet i Stavanger. Han var sterkt engasjert i det kristne arbeidet. Det fortelles at folk på hans tid gjerne tok turen forbi hans hus om morgenen for å lytte til sangen som tonte ut fra andaktssamværet.

Lars Gabrielsen var gift med **Martha Svendsen**. Derved er vi over i en annen stor og innflytelsesrik Stavangerfamilie. Hennes far var Erik Svendsen. Han var også i tjeneste hos Kielland, men startet sin egen forretning og firma. “Svendsakramboden” og firma L&S Svendsen var kjente i byen. De holdt til der Ankerbygget står nå. Mange lurer på om det var Erik Svendsen som var modell for Tørres Snørtevold i Kiellands roman Jacob. I hvertfall kjøpte Erik Svendsen “Svendabuå” av konsul Jacob

Kielland, stifteren av handelshuset Jacob Kielland & Søn.

Det blir mange slektstråder å holde rede på, men det hører med i bildet at Beate Ramslands stemor var enke etter Lars Svendsen. Beate ble som kjent Alexander L. Kiellands hustru.

En tråd leder oss også til familien Berner, idet Lars og Martas datter Oline ble gift med Joachim Søren Berner. Han var eier av det Grand Hotel i Stavanger som brant i 1945. Deres datterdatter Ellen Monsen, ble gift med Axel Lund.

En annen tråd leder oss til Laurentze Petrea Svendsen. Hun var datter av Erik Svendsen og søster av Marta Svendsen og Lars og Sven Erik Svendsen (L&S Svendsen) og “tante” til Beate Ramsland. Laurentze levde til 1887 og gikk under navnet “Enkefru Schøitz” Hun var først gift med Hans Engel Hansen, sønn til Engel Hansen som har gitt navnet til Engelsminde på Vestre Platå. Hans Engel Hansen døde i 1855 og enken ble gift med fogd Søren Daniel Schiøtz. Han var enkemann og hans første kone het Charlotte. Eiendommen Charlottelund ved Breiavatnet er oppkalt etter henne. De var alle aktive i byens religiøse liv.

Hermetikkpionér

Vi må også nevne Lars og Marthas sønn Martin Gabrielsen. Han har sin plass i en senere epoke i Stavangers historie. Han reiste med familiens skuter og besøkte blant annet franske havner. Det var i

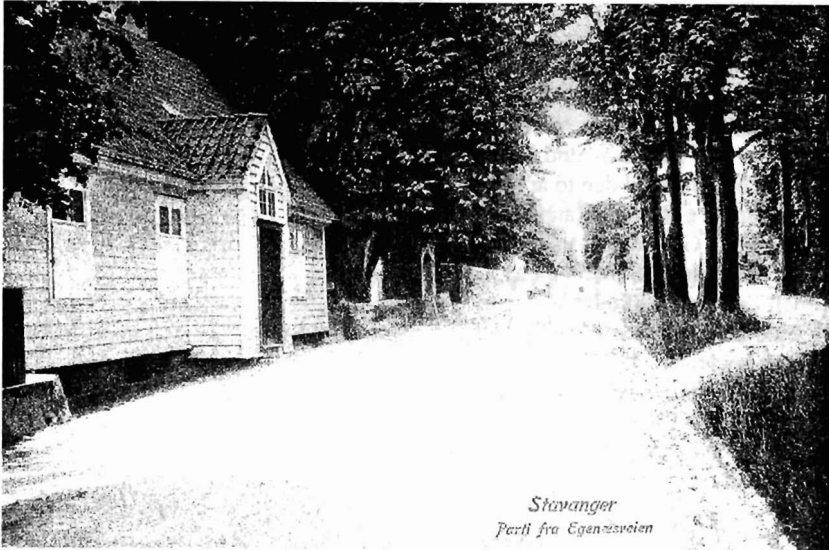
Frankrike han fikk ideen til å legge ned brisling, hermetisert i esker. Han sluttet på sjøen og leidde hus ute i Sandviken. Der startet han eksperimenter sammen med en Aarrestad. Brislingen ble røket og lagt ned i tresker. Dette var noe helt nytt i Norge. Det ferdige produkt ble eksportert og prøvedriften tegnet bra. Dessverre ble Martin sykkelig og driften opphørte. Han hadde vist sine

“Store Egenæs” på Eiganesveien.

og hermetisert. Dette var starten på hermetikkepoken i Stavanger.

Martin Gabrielsens kone Inger Gabrielsen startet forretning, først i Olavskleven, senere kjøpte hun eiendommen Kirkegaten 25 og startet garn og hvitevareforretning. Hun drev butikken fram til en av de ledende i bransjen.

Helmich Gabrielsens datter **Karen Laurentia Gabrielsen** ble gift med Ole Helliesen (1795-1884) Han var ansatt ved tollkassererkontoret,

produkter til Mejlænder, sjef for Stavanger Preserving.

Også han så mulighetene og tok opp samme produksjon som han etter hvert utviklet ved å legge ned brislingen i blikkesker som ble loddet

inntil han ble opptatt i sin fars firma Helliesen & Co og drev som kjøpmann og skipsreder. Han ble stadshauptmann 1836-49. Han overtok Hindal (opprinnelig Hinnedahl) i 1825. Dette er fortsatt en av de vak-

reste eiendommer i Stavanger, dess-
verre truet av "byutvikling".

Ole Helliensens byhus var
Nedre Strandgate 21.

Deres datter Mathilde ble gift med
Peter Petersen (Peder Bas – leder av
Køhler & Co i Hillevåg) og hun ble
mor til Frida Hansen. Frida Hansen
ble gift med stadshauptmann Hans
Wilhelm Hansen, som ledet Ploug &
Sundt og Køhler & Co da konkursene
rammet dem i 1882. Frida Hansen
flyttet fra byen etter konkursen og ble
senere vår mest internasjonalt kjente
tekstilkunstner.

Den siste i søskenflokket etter
Helmich Gabrielsen og Martha
Christensdatter Wathne var *Helmich
Gabrielsen*, født i 1812 og død i
1843. Han ble gift med den to år el-
dre Wilhelmine Christofa Randulff.

Helmich Gabrielsen tok teolo-
gisk embetseksamen i 1835 og ble
personell kapelan til Skudenes i
1841. Han døde allerede i 1843, mens
hans enke levde til 1891.

De hadde tre barn, den eldste
het også Helmich Gabrielsen. Han
ble jurist og slo seg ned som o.r. sak-
fører i Christiania. Datteren Martha
ble gift med en onkel, og de fikk 8
barn. Den yngste het Peter, han døde
ung.

Sverre Heskestad

Styret i Byhistorisk Forening Stavanger

Jan Gjerde, leder og redaktør av Sta-
vangeren
Tlf 51 53 32 19

Kjell Petter Løhre, nestleder og leder
av arrangementskomitéen
Tlf 51 56 06 96

Jane Ness Wæhler, sekretær
Tlf 51 55 37 56

John Olsen, kasserer
Tlf. 51 52 72 26

Lars Vaage, tlf 51 52 55 75

Kåre Mossige, tlf 51 87 09 31

Einar Sandstøl. tlf 51 88 16 36

Aud-Unni Finnebråten,
tlf 51 55 95 89

Einar Kåre Johannessen,
Tlf 51 87 00 16

Magne Nødland
Tlf 918 86 141

Nyrestaurert Folkets Hus i gammel prakt

Folkets Hus på Løkkeveien har det siste halve året vært dekket av stillaser og grønne plastpresenninger. Fasaderehabilitering sto det på skiltene. I august ble det "nyrehabiliterte" Folkets Hus avduket – og hvilket syn!

Om det var slik Folkets Hus var fargesatt da det var nytt i 1925, vet vi ikke. Men fint er det blitt. På en virkningsfull måte er de nyklassisistiske detaljer framhevet. I det hele tatt er det tankevekkende at arbeiderbevegelsen satset på antikens harmoniske formspråk da den skulle bygge sitt samlingssted. Senere ble det betongbrutalisme.

Fortroppen til den moderne arbeiderbevegelse holdt til i mange forskjellige lokaler i byen. Håndverksvennens Hus på Solvang, Haaves Hotel på Stråen og Pedersgt. 13 var ofte tilholdssted for de første møter. Allerede i 1895 ble de første tanker lansert om et eget hus. I 1901 kjøpte Samvirkende Fagforeninger Bergelands-

gaten 39. Det er dette huset som i dag har det vernede skiltet "Jesus Verdens lys" på taket.

I dag er det ikke mange som vet at strøket omkring Knud Holmsgate ble kalt for Tivoli. Selv det mer kjente navnet "Tivolifjellet" er i ferd med å bli glemt. Det er nå mange år siden at kampen for å bevare dette karakteristiske partiet ved Stavangers topografi endte med uavgjort. Bak Tivolifjellet lå eiendommen Tivoli, og denne ble først leid av Samvirkende fagforeninger og senere kjøpt. Det ble anlagt dansplass,

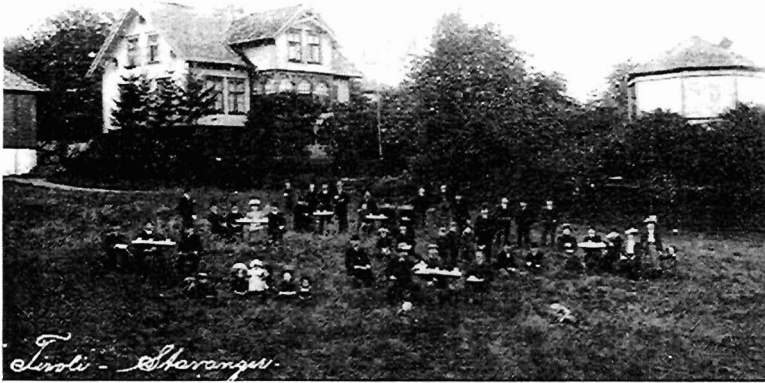
Fra 1901 var dette huset i Bergelandsgaten Folkets Hus". Senere ble det bedehus og skiltet "Jesus Verdens Lys" står fortsatt på taket.

restaurant og friluftsteater. Folkets Plass ble det kalt. Etter en del mellomspill med eiendomskjøp i Verksgaten og Kirkegaten, ble det i 1919 vedtatt å kjøpe eiendommen Ny Olavskleiv 16. Det gamle huset på denne eiendommen ble flyttet og innredet til bl.a. vaktmesterbolig. Det gikk i mange år under navnet "Tilhengeren"

Byggearbeidene på det nye Folkets Hus, som snart kan feire 75-årsjubileum, ble startet i februar 1925 og sto ferdig i mars 1926. I årene etterpå ble Folkets Hus et faglig, politisk og kulturelt senter i Stavanger. Folk som Laurits Thorsen og Aslaug Tønnesen var revystjerner på Løkkeveien i mellomkrigstiden.

Under krigen var Folkets Hus

Tanken var å reise nytt Folkets Hus på Tivolifjellet – Knud Holmsgate. Her lå i noen år Folkets Park.

tatt av tyskerne. Samvirkende Fagforeninger hadde i 1938 også kjøpt Løkkeveien 17, eiendommen “Fagerlid” som var N.B. Sørensens hjem i mange ti-år.

I 1960 startet arbeidene med tilbygg til Folkets Hus. Samvirkende Fagforeninger hadde gjennom oppkjøp fått kontroll med hele kvartalet mellom Engelsminnegt og Løkkeveien. Arkitekt for tilbygget var Retzius & Bjoland. Dessverre ble det meste av dette ødelagt ved nye påbygginger i perioden 1979 – 1981 i betongbrutalistisk stil. Derfor gleder vi oss over at den siden som vender mot byen nå framstår i en prakt som man ikke skulle tro var mulig.

Folkets Hus er tegnet av arkitekt Gustav Helland (1879 – 1958). Han bodde og hadde sitt kontor like i nærheten, nærmere bestemt i det huset hvor Café de France holder til nå. - Gustav Helland er vel den arkitekten som til nå har satt størst preg på Stavanger, skriver Hild Sørby i SMÅ 1973. Helland var utdannet i Tyskland og hadde en stor produksjon, til å begynne med i nyklassisistisk stil, senere i funksjonalisme.

Fra hans stilsikre hånd kommer bygg som Salem, Godtemplarnes Hus, Solvang Aldershjem, Bøndernes Hus – og altså Folkets Hus fra 1925.

Jan Gjerde

Kilder: Kåre Berg. Den lange veien til Kleivatoppens pryd, 1994
Hild Sørby: Bidrag til Stavangers arkitekturhistorie, SMÅ 1973.

Mer grøftegraving ved Domkirken

(Uten at Arkeologisk Museum var varslet)

I juni fikk Domkirken ny lynavleder. Den gamle var defekt og måtte skiftes ut. Et firma med eksperter uten høydeskrekke var engasjert til å gjøre jobben med å strekke kobberledninger fra kirkespiret og ned til en grøft mellom katedralen og Bispekapellet. Jeg leste en reportasje i Stavanger Aftenblad om dette arbeidet.

Et par uker senere gikk jeg tilfeldigvis mellom kirken og kapellet. Og oppdaget en grøft langs kapellmuren. Den var delvis gjenlukket da, men et lite stykke var den fremdeles åpen. Det lå også en bit av kobberledningen ca 50 cm under bakken.

Samtidig oppdaget jeg noe interessant i grøften. En liten detalj, bare. En flat stein i kapellveggen som var plassert i skråstilling ut fra veggen under jordoverflaten. Kanskje en konstruksjon som skulle lede vann bort fra selve muren?

Jeg regnet selvfølgelig med at gravearbeidene var godkjent og undersøkt av Arkeologisk Museum, i samsvar med de strenge bestemmelsene for området. Jeg tok for sikkerhets skyld en telefon til direktør Bjørn Myhre for å få dette bekreftet. Men

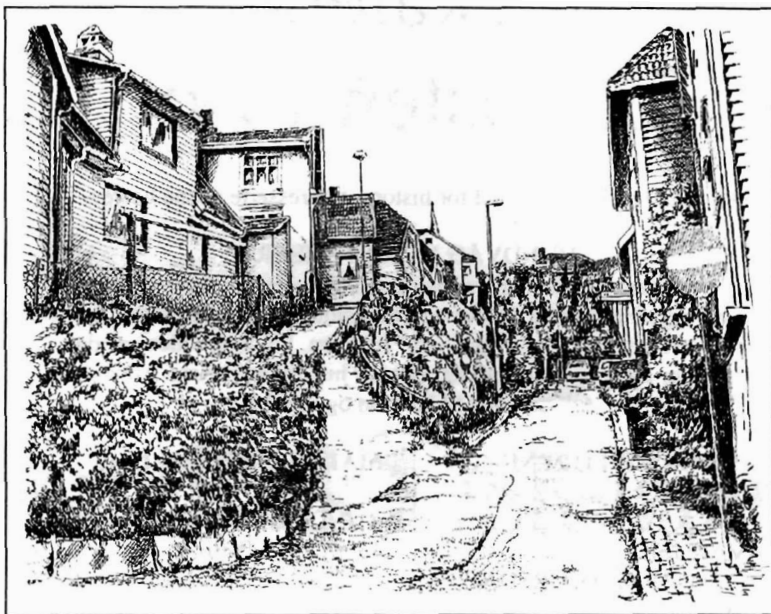
dessverre. Gravingen var ukjent for ham, og han skulle hatt slik beskjed.

Reglene er følgende: Stavanger kommune må forhåndsannmelde og få godkjenning på alle slike gravinger – fra Riksantikvarens Vestlandsavdeling i Bergen. Dersom slik tilatelse blir gitt, får Arkeologisk Museum i Stavanger anmodning om arkeologiske undersøkelser i forkant eller i sammenheng med arbeidene.

Det er ikke første gang at det skjer ulovlige gravearbeider i grunnen til middelalderbyens Stavanger. For noen år siden ble det gravd gjennom et gammelt kalktrau øst for Domkirken. Slik smuldrer jevnt og sikkert dokumentasjon om byens første tid bort. Det er trist og unødvendig.

Hva gjør Stavanger Kommune for å kvalitetssikre at bestemmelsene for graving i middelalderbyens grunn blir etterlevd? I sommer ble det også gravd i Faustahagen, mellom Nygaten og Hospitalgaten. Skjedde også dette uten at antikvariske myndigheter var varslet?

Erling Sømme Kielland

Hvor er vi?

Svar på oppgaven i forrige utgave av Stavangeren er:

- 1) Christian Jacobsens gate, 2) Gården Vaaland, 3) Stavanger Museum, Nedre Strandgate.*

Spørsmålene denne gangen er:

- 1) Hva heter gaten vi ser inn i? 2) Hva er gaten oppkalt etter?
2) Hva heter gaten vi står i?*

Riktige svar belønnes med en utgave av tegningen signert av kunstneren, Kåre Mossige. Send ditt svar til Byhistorisk Forening, Postboks 351, 4001 Stavanger

Møtekalender for høsten 1998

Det mangler ikke på tilbud for historie-interesserte denne høsten.

HUNDVÅG 14. SEPTEMBER

Historielagenes Fellestråd arrangerte mandag den 14. september bydelsvandring på Hundvåg. Det er blitt tradisjon at vi én gang i året samles om et arrangement i en av de "ytre" bydelen. For to år siden var det Madla, i fjor Jåtta og nå Hundvåg. Det var historikeren Arne Almås som tok oss med til Husabø og Austbø.

BYHISTORISK FORENING STAVANGER

STAVANGER
KUNSTFORENING TIRSDAG
13. OKTOBER
Halvor Pedersen
Stavanger i billedkunsten.

ARKEOLOGISK MUSEUM
TIRSDAG 17. NOVEMBER
Besøk bak kulissene. Lukket arrangement for foreningens medlemmer.

KAN DU GI EN HJELPENDE HÅND?

Neste år skal vi markere Kielland-jubileet med mange arrangementer. Har du anledning å gi en hjelpende hånd med praktiske oppgaver? Kontakt Jane Ness Wæhler på telefon 51 55 37 56

MADLA HISTORIELAG

RUNDTUR PÅ HAFRSFJORD
13. SEPTEMBER

KIELLANDMØTE MED BL.A.
TOR OBRESTAD 12. OKTOBER

JULEMØTE 7. DESEMBER

STAVANGER HISTORIELAG

INGE SÆRHEIM OM STAD-
NAMN 12. OKTOBER

LARS VAAGE OM FRED
HANSEN OG HANS FAMILIE
5. NOVEMBER

JULEMØTE 3. DESEMBER